

სლავური ფენტეზის მითოლოგიური
სათავეები

MYTHOLOGICAL ORIGINS OF SLAVIC FANTASY

მაია თუხარელი

Maya Tukhareli

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: სლავური ფენტეზი, ზღაპრულ-
მითოლოგიური საფუძველი, მითოლოგიური
წარმომავლობა, სამყაროს მოდელი, მითების
არქიტექტონიკა

Keywords: Slavic fantasy, tale-mythological basis,
mythological origin, a model of the world,
architectonics of myths

სლავური ფენტეზი არის ფანტასტიკური ჟანრის ერთგვარი სახეობა, რომელიც განასახიერებს ზოგადად მასობრივი ლიტერატურის ყველაზე მნიშვნელოვან მახასიათებლებს, მაგრამ აქვს საკუთარი ჟანრული სპეციფიკა. მისი ძირითადი მახასიათებლები ზღაპრული და ფანტასტიკური ლიტერატურის ტრადიციებიდან წარმოიქმნება: მხატვრული სამყაროს ზღაპრულ-მითოლოგიური საფუძველი, მიზანდასახულობა მხატვრულ მონაგონზე, მთავარი გმირი-მეომრის ფიგურა, რომელიც ამარცხებს მსოფლიო ბოროტების ძალებს.

ჟანრის მკვლევრები, პირველ ყოვლისა, განსაზღვრავენ მის ადგილს ფანტასტიკის სამყაროში. ფენტეზი აღნიშნული ჟანრის განსაკუთრებული მიმართულებაა, სადაც ბუნდოვანია საზღვრები რეალურს, ფანტასტიკურსა და მისტიკურს შორის, ხოლო სიუჟეტი ეფუძნება ირაციონალურ ვარაუდებს. ასეთ ვარაუდს ტექსტში არავითარი ლოგიკური მოტივაცია არ გააჩნია. სწორედ ეს ირაციონალურობა და ზღაპართან სიახლოვე განასხვავებს ფენტეზის სამეცნიერო ფანტასტიკისგან (ჟანრის ფუძემდებელი, ტოლკინი, თავის ნამუშევრებს „ჯადოსნურ ზღაპრებს“ უწოდებდა).

ფენტეზის ასევე ძლიერი მითოლოგიური წარმომავლობა აქვს: არაერთი მკვლევარი ფენტეზის არა ზღაპართან, არამედ უშუალოდ მითთან აკავშირებს. ფენტეზის ყოველთვის საფუძვლად უდევს „ან მითების შესწორებული კანონიკური სისტემა, ან ორიგინალური საავტორო მითოპოეტური კონცეფცია, რომლის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელია მეორეული სამყაროს შექმნა (სამყაროსა და ადამიანის სრულყოფილი ხედვა), სადაც ადამიანი არის მიკროკოსმოსი მაკროკოსმოსის სისტემაში“. ფენტეზი აგებულია სამყაროს ისეთ მოდელებზე, რომელიც გამოხატავს მითოლოგიური აზროვნების ისეთ თვისებებს, როგორცაა ადამიანის შერწყმა გარემოსთან, სიკეთისა და ბოროტების პერსონალიზაცია, ბუნებრივი მოვლენების ჰუმანიზაცია, მიკროკოსმოსისა და მაკროკოსმოსის იდენტიფიკაცია, სივრცობრივი-დროის სინკრეტიზმი, ბინარული ლოგიკა.

სლავური ფენტეზის უმეტეს ნაწარმოებში აგებულია სამყაროს მითოლოგიური სურათი. ე.მ. მელეტინსკი აღნიშნავდა, რომ ცხოვრების მიღებული ფორმების გარდატეხით მითი ქმნის ახალ ფანტასტიკურ „უმაღლეს რეალობას“, რომელიც აღიქმება, როგორც პირველადი წყარო და იდეალური პროტოტიპი.

შესასწავლი ჟანრის ნაწარმოებებში აღნიშნული ზოგადი მითოლოგიური საფუძველი თავის რეალიზაციას ახდენს სლავურ მითოლოგიაში. სლავური ფენტეზის მხატვრული სამყარო თავისი სტრუქტურით შეესაბამება კოსმოგონიური მითების არქიტექტონიკას.

სლავური ფენტეზის ჟანრის ავტორები ქმნიან ტრადიციულ მითოლოგიაზე დაყრდნობილ მითოლოგიურ მოდელს: ისინი აღწერენ სამყაროს შექმნის ეტაპებს, ღმერთების გამოჩენას (ჟანრის პირველ ნიმუშებში ღმერთები თავად ხდებიან მთავარი გმირები), ლეგენდები და თქმულებები გმირის წარმოშობის შესახებ. მითოლოგიური მოტივების ექსპლუატაცია ფენტეზში საკმაოდ ცხადს ხდის იმ ტენდენციას, რომ „მითოლოგია ხდება თანამედროვე სამეცნიერო ფანტასტიკის ფუნქციური ქვესისტემა“.

Slavic fantasy is a kind of fantasy genre that embodies the most characteristic features of mass literature in general, but has its certain specificity. Its main features are rooted in the traditions of fairy tale and fantasy literature.

Fantasy, in fact, is also strong in its mythological origin: in the view of some researchers fantasy should be elevated not to the level of the fairy tale, but directly to myth. The focus of fantasy is always set in “either redefined canonical system of myths, or author’s original mythopoetic concept, the most important feature of which is creation of a secondary world (holistic view of the world and human being), where the man is a microcosm in the macrocosm system”. Fantasy builds a model of the world revealing such features of mythological thinking as the inseparability of humans from the

environment, the personification of good and evil, the humanization of nature, the identification of microcosm and macrocosm, spatial and temporal syncretism, binary logic.

Most works of Slavic fantasy build a mythological vision of the world. E.M. Meletinsky noted that refracting the accepted forms of life, the myth creates some new fantastic “higher reality”, which is perceived as the primary source and ideal prototype.

The general mythological basis in the works of the studied genre is implemented in Slavic mythology. The artistic world of Slavic fantasy in its structure corresponds to the architectonics of cosmogonic myths.

In Slavic fantasy, the authors create a mythological model inspired by traditional mythology: they describe the stages of the world creation, appearance of the gods, legends and stories recalling the origins of the main character. The exploitation of mythological motifs in fantasy genre quite clearly confirms the following trend: “mythology is becoming a functional subsystem of modern fiction” .

References:

- Meletinski E. (2012).** Poetika mifa. [Meletinsky, E. M. Poetics of myth.] Moscow: Mir: Academic Project.
- Gopman V. (2003).** Fentezi //Literaturnaia enciklopedia terminov I poniatii. [Gopman V.L. Fantasy // Literary encyclopedia of terms and concepts.] M.: Intelvak.
- Frumkin K. (2004).** Filosofia i psihologia fantastiki [K. Frumkin. Philosophy and psychology of fantasy].